

І. Патерило,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГАРМОНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ У СФЕРІ БАНКРУТСТВА

Постановка проблеми. Сучасний стан українського законодавства у сфері банкрутства потребує суттєвого вдосконалення для досягнення відповідності міжнародним стандартам, зокрема принципам Директиви ЄС 2019/1023 про превентивну реструктуризацію. Українська правова система на сьогодні не забезпечує ефективного механізму раннього виявлення неплатоспроможності та достатнього захисту інтересів кредиторів і боржників. Це, у свою чергу, негативно впливає на загальну економічну стабільність країни та її позиції у міжнародних рейтингах, таких як Doing Business. Необхідно розробити та впровадити нові нормативні акти, які б забезпечували прозорість і ефективність процедур банкрутства, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості та економічному зростанню України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації з цієї тематики вказують на кілька ключових напрямків, які потребують уваги. Зокрема, дослідження К.М. Агеевої, Б.В. Вольвача, Л.Т. Верховодової та інших вчених акцентують увагу на необхідності реформування національного законодавства у відповідності з міжнародними стандартами. В роботах В.В. Джуно та Д.В. Задихайло розглядаються питання ефективності правового регулювання банкрут-

ства в умовах економічної кризи. О.В. Коваленко, А.П. Коробова та Н.І. Матузов аналізують проблеми імплементації міжнародних норм у національне законодавство.

Метою є виявлення основних проблем та перспектив гармонізації національного законодавства України з міжнародними стандартами у сфері банкрутства. Для досягнення цієї мети буде проведено аналіз сучасного стану національного законодавства, порівняння його з міжнародними стандартами та оцінка можливих шляхів і перспектив гармонізації.

Виклад основного матеріалу. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами є важливою складовою правової інтеграції України до світового економічного співтовариства. У сфері банкрутства це питання набуває особливої актуальності, оскільки ефективне регулювання банкрутства є ключовим елементом стабільності економічної системи та захисту прав кредиторів і боржників. Однією з основних проблем гармонізації національного законодавства у сфері банкрутства є необхідність адаптації існуючих правових норм до вимог міжнародних стандартів. Це вимагає глибокого аналізу та порівняння національних законодавчих актів з міжнародними угодами, директивами та рекомендаціями. Складність полягає також у забезпеченні ефективної імплементації цих

норм в умовах української правової та економічної системи.

Гармонізація національного законодавства України з міжнародними стандартами є важливим кроком для забезпечення ефективного правового регулювання процедур банкрутства. В умовах глобалізації та інтеграції в світову економіку, відповідність українського законодавства міжнародним стандартам стає необхідною умовою для залучення іноземних інвестицій та підвищення довіри до національної правової системи.

Міжнародні стандарти у сфері банкрутства включають рекомендації щодо правової регламентації банкрутства фізичних осіб, механізми вирішення суперечок між кредиторами та боржниками, а також процедури відновлення платоспроможності боржника. Важливою частиною міжнародних стандартів є також заходи щодо захисту прав боржників і кредиторів, запобігання шахрайству та забезпечення справедливого розподілу активів.

Світовий банк здійснює значну роботу з розробки та вдосконалення міжнародних стандартів у сфері банкрутства. Наприклад, у 2013 році було опубліковано звіт Світового банку, що містить аналіз існуючих систем банкрутства у 59 країнах світу. Автори звіту, такі як Джейсон Дж. Кілборн та Чарльз Д. Бут, надали порівняльний аналіз та рекомендації щодо впровадження найкращих практик у сфері банкрутства [1].

Законодавство України у сфері банкрутства потребує суттєвих змін для відповідності міжнародним стандартам. Поточні проблеми включають нерозвиненість механізмів захисту прав боржників, відсутність ефективних процедур відновлення платоспроможності та недостатню координацію між державними органами, відповідальними за регулювання банкрутства.

Однією з основних проблем є нерозвиненість ринку споживчого кредитування в Україні та недовіра

до судової системи. Крім того, економічна криза та випадки шахрайства створюють додаткові перешкоди для ефективного впровадження міжнародних стандартів. Важливим аспектом є також відсутність належної координації між різними органами державної влади та недоліки в інституційній системі.

Для успішної гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами необхідно здійснити комплексний підхід, що включає реформування правової системи, вдосконалення механізмів захисту прав боржників та кредиторів, а також забезпечення прозорості та підзвітності процедур банкрутства [6]. Важливим кроком є також впровадження освітніх програм для підвищення фінансової грамотності населення та запобігання випадкам шахрайства.

У світлі необхідності підвищення позицій України у міжнародному рейтингу Doing Business, основною метою нового законодавства є оптимізація процесу повернення кредиторами своїх коштів, прискорення процедур банкрутства та забезпечення прозорості продажу майна. Кодекс значною мірою спрямований на захист інтересів кредиторів, що є позитивним аспектом, оскільки кредитори вже втратили свої кошти і потребують механізму для їх повернення.

У 2019 році в Україні в дію було введено Кодекс з процедур банкрутства [3], який значно спрощує процес входу боржника в процедуру банкрутства, дозволяючи кредитору ініціювати процедуру за наявності будь-якої суми боргу та без строкових обмежень щодо непогашення заборгованості. Це суттєво розширює коло осіб, які можуть стати учасниками процедури банкрутства. Проте, умови для банкрутства фізичних осіб в Україні залишаються доволі суворими: прострочені зобов'язання повинні перевищувати 30 розмірів мінімальної заробітної плати, припи-

нення погашення кредиту чи здійснення планових платежів у розмірі 50% місячних платежів по кожному договору, наявність постанови про виконавче провадження про відсутність майна, та підтвердження обставин, що боржник не зможе виконати грошові зобов'язання [2].

Американське законодавство щодо банкрутства більшою мірою захищає інтереси боржників. Відповідно до Кодексу про банкрутство США, боржником може бути лише особа, яка знаходиться під юрисдикцією США, з незабезпеченим боргом у розмірі 250 000 доларів США або забезпеченим боргом у розмірі 750 000 доларів США. Німеччина дозволяє банкрутство при відсутності ліквідності (нездатність сплатити 90% боргів) та у випадку надмірної заборгованості, коли обсяг зобов'язань перевищує обсяг активів підприємства [4, с. 12]. Для початку процедури банкрутства необхідний дворічний період негативної ліквідності.

У США процедура банкрутства регулюється не лише кодексом про банкрутство, а й кримінальним законодавством. Обидва документи чітко встановлюють відповідальність боржника за шахрайство перед кредиторами, що може призвести до конфіскації всього майна боржника. Якщо обман буде доведено, боржник може понести більш суворе покарання, включаючи позбавлення волі. В Україні, згідно з Кримінальним кодексом, передбачено притягнення до кримінальної відповідальності за доведення до банкрутства, але на практиці справи часто закриваються через строк давності або недостатню доказову базу.

Норми українського законодавства посилюють відповідальність засновників юридичної особи та керівництва боржника за своєчасні розрахунки з кредиторами. Вони регламентують положення про субсидіарну та солідарну відповідальність. Кодекс також зобов'язує боржника у місяч-

ний строк звернутися до господарського суду з заявою про відкриття провадження, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів загрожує неплатоспроможністю щодо інших кредиторів. Кодекс встановлює місячний строк для подачі заяви та відповідальність за його невиконання: керівник боржника несе солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів.

У Німеччині, якщо боржник подає недостовірну інформацію або приховує дані щодо майна, його переслідують за кримінальним законодавством. Очікується, що в Україні також буде багато кримінальних справ щодо юридичних та фізичних осіб, хоча ефективність їхнього розгляду та винесення вироків залишається під питанням.

Для проведення процедури банкрутства фізичних осіб в США Міністерство юстиції створило спеціальний орган – Виконавче бюро, яке призначає федеральних керуючих для кожного випадку. В залежності від специфіки справи та її складності, це може бути одна особа або група осіб. Керівник від Виконавчого бюро керує всім процесом банкрутства, а справи про неспроможність розглядає місцевий суд, який займається питаннями банкрутства.

Нововведенням українського Кодексу стало створення Національної асоціації арбітражних керуючих України, членом якої автоматично стає кожен арбітражний керуючий з моменту внесення його до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України. Арбітражний керуючий призначається судом на стадії розпорядження майном юридичних осіб або для керування реструктуризацією фізичних осіб шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. У Німеччині, як і в Україні, арбітражним керуючим може бути юрист, сертифікований аудитор

або бухгалтер, з тією різницею, що в Німеччині кар'єра арбітражного керуючого починається з першого призначення у справі. В Україні ж керуючий має отримати відповідне свідоцтво. Німецький арбітражний керуючий отримує відсоток від продажу майна боржника, тоді як український – фіксовану винагороду та додаткові відсотки від сум, повернених у ліквідаційну масу.

Також важливим з Кодексу є продаж активів боржників виключно через онлайн-аукціони. У Німеччині більшість активів передається кредиторам як забезпечення боргу, в Україні ж запроваджена можливість продажу через аукціон лише для заставних кредиторів [5]. Практично всі країни допускають укладення мирової угоди в процедурі банкрутства, тоді як український законодавець виключив цю можливість. На відміну від багатьох країн, українське законодавство дозволяє кредиторам значно впливати на процес банкрутства, що може бути як перевагою, так і недоліком. З одного боку, це забезпечує кращий захист прав кредиторів, з іншого – створює додатковий тиск на боржників. В американській системі боржник має більше можливостей для захисту своїх інтересів, зокрема, можливість зберегти частину майна. Крім того, ініціювати процедуру банкрутства в США можуть як кредитори, так і сам боржник, що сприяє більшій гнучкості та справедливості процесу [7].

Україна, у рамках меморандуму з ЄС про макрофінансову допомогу на 2023 рік, взяла на себе зобов'язання вдосконалити процедури корпоративного банкрутства відповідно до принципів Директиви ЄС 2019/1023 про превентивну реструктуризацію. Проєкт ЄС «Право-Justice» аналізує практику впровадження цієї Директиви в сусідніх європейських країнах та сприяє діалогу з європейською спільнотою експертів у сфері банкрутства.

З огляду на складність Директиви, її впровадження є викликом для України. Проте це також відкриває можливості для дієздатного бізнесу, який переживає фінансові труднощі, отримати другий шанс. Часто буває, що підприємство не може своєчасно розрахуватися з кредиторами, хоча в короткостроковій перспективі це стане можливим. Саме для таких випадків має працювати превентивна реструктуризація.

Основні новели, які принесе Директива українському бізнесу, включають:

1. Держава має створити умови для виявлення ризиків неплатоспроможності на початкових етапах.

2. Для окремих випадків процедура реструктуризації повинна здійснюватися із обов'язковим залученням арбітражного керуючого для балансу між інтересами боржника та кредиторів.

3. Боржник повинен обґрунтувати, чому його бізнес є життєздатним та чому реструктуризація відповідає інтересам кредиторів.

4. Виконавчі дії можуть бути зупинені на строк не більше 12 місяців, а не на весь період досудової санації.

5. Фінансування та транзакції, пов'язані з реструктуризацією, мають бути захищені від визнання недійсними чи іншого оспорювання.

6. Забезпечення юридичного захисту осіб, які надають фінансування боржнику.

Проєкт ЄС «Право-Justice» сподівається, що імплементація принципів Директиви в національне законодавство сприятиме відновленню платоспроможності працюючих компаній, збереженню бізнесу та робочих місць. Проєкт «Право-Justice» продовжуватиме надавати експертну підтримку державним інституціям у процесі адаптації законодавства у сфері банкрутства до стандартів ЄС.

Впровадження Директиви ЄС 2019/1023 є стратегічно важливим кроком для України, адже це дозво-

лить покращити економічну стабільність та забезпечити ефективніші механізми захисту як для боржників, так і для кредиторів. Це також сприятиме залученню іноземних інвесторів, які бачитимуть в Україні надійну правову базу для здійснення бізнесу. Реалізація цих новел може значно підвищити конкурентоспроможність української економіки на міжнародному рівні та посилити довіру до правової системи країни.

Гармонізація національного законодавства України з міжнародними стандартами у сфері банкрутства є надзвичайно важливим завданням, що потребує комплексного підходу та узгоджених зусиль державних органів, юридичної спільноти та бізнесу. Впровадження Директиви ЄС 2019/1023 про превентивну реструктуризацію становить значний крок вперед на шляху до створення ефективної та прозорої системи банкрутства. По-перше, нові механізми раннього виявлення неплатоспроможності та залучення арбітражних керуючих допоможуть забезпечити баланс між інтересами боржників і кредиторів, що сприятиме збереженню працюючих підприємств та зменшенню фінансових втрат. Важливим нововведенням є обґрунтування життєздатності бізнесу в планах реструктуризації, що забезпечує інтереси кредиторів і знижує ризики зловживань. По-друге, обмеження виконавчих дій на строк не більше 12 місяців та захист фінансування й транзакцій від оспорювання створюють сприятливі умови для стабілізації фінансового стану боржників. Це дозволить компаніям, що зіткнулися з тимчасовими труднощами, отримати необхідну підтримку та відновити платоспроможність. По-третє, впровадження єдиної саморегулюючої організації – Національної асоціації арбітражних керуючих України – сприяє професійному розвитку арбітражних керуючих та підвищенню їхньої відповідальності. Автоматизований відбір

кандидатів на керуючого створює прозорий і справедливий механізм призначення. По-четверте, аналіз досвіду інших країн, таких як США, Німеччина, показує, що впровадження міжнародних стандартів у сфері банкрутства позитивно впливає на економіку та правову систему. Порівняльний аналіз демонструє, що Україна має всі шанси запозичити кращі практики та адаптувати їх до своїх умов. Проект ЄС “Право-Justice” надає вагому експертну підтримку у цьому процесі, що дозволяє Україні враховувати найкращі європейські практики та ефективно адаптувати їх до національного законодавства. Співпраця з європейською спільнотою провідних фахівців у сфері банкрутства сприятиме підвищенню якості правового регулювання в Україні. Впровадження нових норм у національне законодавство підвищить позиції України в міжнародних рейтингах, таких як Doing Business, забезпечить прозорість і ефективність процедур банкрутства, що є ключовим фактором для залучення іноземних інвестицій і зміцнення довіри до правової системи країни.

Таким чином, комплексне вдосконалення законодавства у сфері банкрутства відповідно до міжнародних стандартів сприятиме економічній стабільності, захисту прав кредиторів і боржників, та створенню сприятливого бізнес-клімату в Україні.

Стаття присвячена проблемам та перспективам гармонізації національного законодавства України з міжнародними стандартами у сфері банкрутства. У статті проаналізовано сучасний стан українського законодавства щодо банкрутства та розглянуто основні новели, що впроваджуються відповідно до Директиви ЄС 2019/1023 про превентивну реструктуризацію. Однією з головних цілей статті є дослідження впливу гармонізації законодавства на економічну стабільність та правовий

захист кредиторів і боржників. У процесі аналізу враховано досвід країн ЄС, які мають розвинуті системи правового регулювання у сфері банкрутства. Важливим аспектом статті є оцінка впровадження механізмів раннього виявлення неплатоспроможності та залучення арбітражних керуючих для забезпечення балансу інтересів усіх учасників процесу. У статті детально розглянуто нові норми українського законодавства, які передбачають обов'язок боржника звернутися до господарського суду у разі загрози неплатоспроможності, а також посилення відповідальності керівників юридичних осіб. Особливу увагу приділено впровадженню єдиної саморегулюючої організації – Національної асоціації арбітражних керуючих України, що сприятиме професійному розвитку арбітражних керуючих та підвищенню їхньої відповідальності. Аналізується практика впровадження Директиви в європейських юрисдикціях, а також роль проєкту ЄС “Право-Justice” у наданні експертної підтримки Україні на шляху адаптації законодавства до стандартів ЄС. Окремо зазначається, що впровадження нових норм українського законодавства сприятиме підвищенню позицій України в міжнародних рейтингах, забезпеченню прозорості та ефективності процедур банкрутства, що є ключовим фактором для залучення іноземних інвестицій. Загалом, стаття демонструє, що гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами створює нові можливості для стабілізації фінансового стану підприємств.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, арбітражні керуючі, правовий захист, міжнародні стандарти, процедура банкрутства.

Paterylo I. Problems and prospects for harmonization of Ukraine's national legislation with international standards in the field of bankruptcy

The article focuses on the problems and prospects of harmonization of Ukrainian national legislation with international standards in the field of bankruptcy. The article analyzes the current state of Ukrainian bankruptcy law and considers the main novelties introduced in accordance with EU Directive 2019/1023 on preventive restructuring. One of the main objectives of the article is to study the impact of legislative harmonization on economic stability and legal protection of creditors and debtors. The analysis takes into account the experience of EU countries with developed bankruptcy legal regulation systems. An important aspect of the article is an assessment of the introduction of mechanisms for early detection of insolvency and the involvement of insolvency receivers to ensure a balance of interests of all participants in the process. The article provides a detailed analysis of the new provisions of Ukrainian legislation that provide for the debtor's obligation to apply to the commercial court in case of threat of insolvency, as well as strengthening the liability of legal entities' directors. Particular attention is paid to the introduction of a single self-regulatory organization – the National Association of Insolvency Practitioners of Ukraine, which will facilitate the professional development of insolvency practitioners and increase their responsibility. The author analyzes the practice of implementing the Directive in European jurisdictions, as well as the role of the EU Pravo-Justice project in providing expert support to Ukraine on the path of adapting its legislation to EU standards. It is also noted that the introduction

of new norms of Ukrainian legislation will help to improve Ukraine's position in international rankings, ensure transparency and efficiency of bankruptcy procedures, which is a key factor in attracting foreign investment. In general, the article demonstrates that harmonization of national legislation with international standards creates new opportunities for stabilizing the financial condition of enterprises.

Key words: bankruptcy, insolvency, insolvency receivers, legal protection, international standards, bankruptcy procedure.

Література

1. Бірюков О.М. Транскордонні банкрутства в законодавстві України URL: https://uba.ua/documents/doc/oleksandr_biryukov_sudovu.pdf
2. Грабовий А. Новий порядок банкрутства в Україні на захисті кредиторів. Національна Асоціація Адвокатів України. 2020. 31 жовт. URL: <https://unba.org.ua/publications/4819-novij-poryadok-bankrutstva-v-ukraini-na-zahisti-kreditoriv.html>
3. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
4. Левшина Я. О. Відповідальність у процедурі банкрутства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донець. юрид. ін-т МВС України. Кривий Ріг, 2020. 20 с.
5. Погребняк В.Я. Проблемні питання застосування Кодексу України з процедур банкрутства. Практичне застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства: аналіз ефективності нових процедур», 31 січня 2020, м. Харків. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/tezy_Pogrebnyak.pdf
6. Порівняльний аналіз процедури банкрутства в Україні (Липень 2019 – Серпень 2020) URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/5ff/c3b/b1d/5ffc3bb1d2c95028982223.pdf>
7. Яновицька А.В. Проблемні питання транскордонного банкрутства у Кодексі України з процедур банкрутства URL: http://ektair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16664/Yanovytska_Problemni_pytannia_transkordonnoho_bankrutstva_u_kodeksi_Ukrainy_z_protse_dur_bankrutstva.pdf?sequence=1&isAllowed=y

